

บทที่ 17

ภูมิศาสตร์การเมืองประยุกต์

วัตถุประสงค์

เมื่อนักศึกษาได้ศึกษาและอ่านบทที่ 17 นี้แล้ว นักศึกษาสามารถอธิบายและตอบคำถามที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาต่อไปนี้ได้ถูกต้อง

1. วิเคราะห์ภูมิศาสตร์การเมืองของประเทศต่างๆ ในโลกได้
2. วิเคราะห์ทฤษฎีต่างๆ ของนักภูมิศาสตร์การเมืองของโลกได้
3. วิเคราะห์ปัญหาและพฤติกรรมต่างๆ ของประชากรโลก และประชากรในแต่ละประเทศได้
4. วิธีการแก้ไขหรือให้ความช่วยเหลือประเทศลุ่มกำลังพัฒนาในปัญหาด้านต่างๆ เช่น การศึกษา ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการเทคโนโลยี เครื่องมือและอุปกรณ์ในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เป็นต้น
5. คาดคะเนปรากฏการณ์ทางการเมือง พฤติกรรมทางการเมือง และกิจกรรมทางการเมืองในอนาคตอันใกล้ได้
6. สามารถอธิบายศัพท์ได้อย่างน้อย 10 ศัพท์

บทนำ : ภูมิศาสตร์การเมืองประยุกต์

ภูมิศาสตร์การเมืองประยุกต์ หมายความว่า เมื่อได้ศึกษาพื้นฐานภูมิศาสตร์การเมือง มาตามลำดับ มีความเข้าใจในความสำคัญของระวางที่ตามลักษณะภูมิศาสตร์กายภาพ ฐานฐานของ ภูมิศาสตร์ภูมิภาค ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับกิจกรรมและพฤติกรรมของมนุษย์ว่าเกิดขึ้นที่ไหน เมื่อใด และอย่างไรแล้ว ผู้ศึกษาย่อมเกิดพฤติกรรมที่พึงปรารถนาด้วย กล่าวคือได้เรียนรู้และ เข้าใจ รู้จักคิด มีจิตใจและความรู้สึกที่ดีและสนใจต่อสิ่งที่ได้เรียน จากตำราเล่มนี้ เมื่อผู้ศึกษา ได้รับพื้นฐานภูมิศาสตร์การเมือง จากระดับจุลภาคไปสู่มหภาค ซึ่งเป็นแนวทางก้าวไปสู่การศึกษา ภูมิศาสตร์การเมือง ซึ่งเป็นจุดประสงค์เฉพาะ (Specific Objective) ที่ผู้เรียนเรื่องตำรา มีความมุ่งมั่นให้เกิดความงอกงาม ความเจริญก้าวหน้าในแนวความคิดแก่ผู้ที่ศึกษา จากจุดประสงค์ เฉพาะนี้ จะเห็นได้ว่าก็ยังมีจุดประสงค์ที่มีความหมายกว้างแต่ก็ยังถือว่าแคบลงเฉพาะวิชา แต่ เมื่อผู้ศึกษาได้แสดงออกถึงแนวความคิดการเห็นคล้ายตามทฤษฎีในขอบเขตและในเงื่อนไขที่จำกัด หรือมีประสบการณ์ว่าพฤติกรรมชนิดเดียวกันนั้นอาจเกิดจากปัจจัยที่แตกต่างกันโดยการสังเกต และ บันทึกสถานการณ์แต่ละครั้งไว้ ก็อาจกล่าวได้ว่าผู้ศึกษาได้เกิดแนวความคิดงอกงามจึงนับเป็นพฤติกรรมที่คาดหวัง (Expected Behavior) ในเมื่อถึงเวลาสิ้นสุดการเรียน แต่จะถือว่าพฤติกรรม ที่คาดหวังในระดับใดและถือเกณฑ์ (Criteria) อย่างไรจึงจะยอมรับได้ว่าผู้ศึกษานั้นได้บรรลุ จุดประสงค์นั้น ก็ขึ้นอยู่กับผู้ศึกษานั้นได้นำความรู้-ความคิด (Knowledge) ความเข้าใจ (Comprehensive) การนำไปใช้หรือการประยุกต์ (Application) คือความสามารถในการ นำทฤษฎี หลักการ วิธีการไปใช้แก้ปัญหาต่างๆ ได้หรืออธิบายปัญหาใหม่สิ่งใหม่ได้อย่างถูกต้อง โดย นำเอาข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์ (Analysis) เพราะการวิเคราะห์นั้นว่าเป็นสมรรถภาพสมอง ที่สำคัญของมนุษย์ เพราะสมรรถภาพสมองก็คือ "การมีวิจารณญาณ" หรือความมีเหตุผล (Reasoning) คนที่สามารถมองเรื่องราวต่างๆ ได้สมเหตุสมผลแจ่มแจ้งได้ดีก็เพราะมีคุณภาพสมองระดับ วิเคราะห์หรืออยู่ในระดับสูงนั่นเอง เพราะการวิเคราะห์นั้นเป็นความสามารถในการแยกแยะสิ่งสำเร็จ รูปใดๆ ออกมาเป็นส่วนย่อยเพื่อค้นหาความจริงที่แฝงเร้นอยู่ในสิ่งสำเร็จรูปนั้น โดยการแยกแยะ นั้นต้องดำเนินไปตามหลักเกณฑ์ตามลำดับ กล่าวคือการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Analysis of Elements) เช่น การจำแนกประเภทภูมิอากาศตามระบบของ Köppen เขาใช้หลักอะไรเป็น องค์ประกอบ เราก็ทราบว่าเขาอาศัยพื้นฐานองค์ประกอบของค่าอุณหภูมิ ปริมาณฝนโดยเฉลี่ย และพืชพรรณธรรมชาติเป็นเกณฑ์ดังนี้ เป็นต้น นอกจากนี้ผู้วิเคราะห์ยังจะต้องวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ (Analysis of Relationship) และค้นหาความจริงของสิ่งหรือปัญหา

ที่เราถ่าดั่งวิเคราะห์อยู่นี้ว่ามีหลักการอะไรที่ทำให้องค์ประกอบย่อยๆ เหล่านั้นผูกพันกัน การแยกแยะก็จะเห็นความจริงว่ามีหลักการร่วมอะไรในสิ่งนั้นหรือกิจกรรมนั้น ซึ่งเป็นการวิเคราะห์หลักการ (Analysis of Organizational Principles) โดยพิจารณาค้นหาหลักเกณฑ์ว่าความสัมพันธ์หรือการควบคุมต่อพฤติกรรมหรือกิจกรรมเป็นระบบ (System) อยู่ได้เพราะอะไร ดังเช่นการวิเคราะห์ถึงปัญหาว่ารัฐเชื้อหรือพม่าทำไมจึงต้องมีการปกครองแบบ "สหภาพ" เป็นต้น

ดังนั้นนักภูมิศาสตร์การเมือง จึงมีบทบาทเกี่ยวข้องกับรัฐประชาชาติ เป็นผู้มีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบายของประเทศ ความคิดรวบยอด (Concepts) ของเขาเหล่านั้น ผู้นำทางการเมืองของประเทศนำไปใช้และทฤษฎีต่างๆ เหล่านี้ก็ถูกนำไปใช้ทั้งสิ้น เช่น "Ideal State" ของอริสโตเติล "Organic State and Geopolitic" ของริทเชล "Pivot Area และ Heartland" ของแม็คคินเดอร์ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะในฐานะนักภูมิศาสตร์ย่อมมีหรือยอมให้ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นทางกายภาพ ทางชีวภาพหรือภูมิศาสตร์มนุษย์ก็ตาม นั่นคือบทบาทที่หนึ่งของนักภูมิศาสตร์ บทบาทที่สองก็คือ การวิเคราะห์และเสนอแนะหลังจากให้ข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับสภาพ สภาพภายในเชิงภูมิศาสตร์ คือ สภาพของสิ่งแวดล้อมของพื้นที่กับสภาพของมนุษย์ เมื่อรู้สภาพก็หมายความว่าเรารู้ถึงสมรรถนะของสิ่งต่างๆ ที่เราต้องการจะได้จากสิ่งเหล่านั้นไปช่วยในปัญหาหรือสถานการณ์ของพื้นที่ของประเทศและของโลกได้ ทั้งในยามสงบเพื่อการพัฒนาประเทศ หรือในยามสงคราม ดังเช่นในสงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้เปิดประชุมนักวิชาการภูมิศาสตร์ทุกสาขา

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นที่ปรากฏว่า "ภูมิศาสตร์สมัยใหม่" อันเป็นผลมาจากการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงในช่วงทศวรรษ 1950 ตลอดจนที่วิชาภูมิศาสตร์มีความหมายไปในเชิงการศึกษาถึงการจัดพื้นที่แบบผสมผสาน (Study and Analysis of Integrated Spatial Organization) โดยเน้นรูปกระบวนการ และแนวความคิดที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์วัฒนธรรม การผสมผสานทางวัฒนธรรมในภูมิศาสตร์การเมือง โดยเน้นปรากฏการณ์ต่างๆ ที่สัมพันธ์กัน การศึกษาถึงทำเลที่ตั้ง การกำเนิดรัฐ การออกเสียงเลือกตั้ง ภาษาพูดและศาสนา ฯลฯ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ต้องมีการพิจารณาพื้นที่ในลักษณะที่ซับซ้อน เต็มไปด้วยกระบวนการกระจาย การเคลื่อนไหว ความเชื่อและความหวัง และเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาได้ เรื่องต่างๆ เหล่านี้นักภูมิศาสตร์การเมืองย่อมสนใจ เป็นที่ประจักษ์ว่าการตัดสินใจทางการเมืองยังมีผลไกลส่งไปถึงการกระจายของวัฒนธรรม เช่น กำเนิดประเทศปาเลสไตน์ เป็นต้น ซึ่งความมั่นคงทางการเมืองนั้นย่อมเกี่ยวข้องกับการจัดการทางด้านการเมืองของพื้นที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งด้วย

การนำความรู้ภูมิศาสตร์การเมืองมาประยุกต์ หมายถึงการวิเคราะห์ถึงปัญหาและที่มีพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์บนพื้นที่ทางการเมือง ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น เกิดจากการร่วมมือ หรือการขัดแย้งสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์มีอิทธิพลอยู่เหนือปัญหานั้นอย่างไร ปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับท้องถิ่นย่อมมีผลสะท้อนถึงปัญหาระดับประเทศ และอาจขยายตัวจนถึงระดับระหว่างประเทศ อันเนื่องจากการใช้อำนาจอธิปไตยนอกขอบเขต หรือมีการใช้อำนาจทางการเมืองขยายตัวในรูปแบบต่างๆ ก็เป็นไปได้ บางกรณีประเทศที่พัฒนาแล้วนำเอาความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีเข้าไปช่วยเหลือในกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนา หรือประเทศโลกที่สี่ จะเป็นเพราะความต้องการของทั้งสองฝ่ายตรงกัน กล่าวคือ ประเทศที่พัฒนาแล้วยอมเป็นประเทศที่เจริญก้าวหน้าในทางอุตสาหกรรม จำเป็นต้องอาศัยวัตถุดิบ พืชผลกรรมชาติจากประเทศเกษตรกรรมและประเทศที่มีการประกอบกิจกรรมทางด้านเกษตรกรรม ก็ต้องการสินค้าอุตสาหกรรมเช่นกันข้อมูลต่างๆ เหล่านี้ เป็นเรื่องที่ถูกผู้บริหารประเทศจำเป็นต้องทราบ เพราะจะต้องนำไปวางแผนการปกครองประเทศ และประชากรในภูมิภาคเหล่านี้จำเป็นต้องศึกษาให้รู้ถึงปัจจัยต่างๆ ที่ก่อให้เกิดปัญหา และวิเคราะห์ว่าจะมีวิธีการใดบ้างที่จะแก้ปัญหาเหล่านั้นได้ อย่างไรก็ตามการศึกษาสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์อย่างเดียวไม่อาจทำให้เราเข้าใจถึงพฤติกรรมภายในประเทศและภายนอกประเทศได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นจำเป็นต้องศึกษาหลายๆ ด้าน เพื่อนำเอาความรู้ หลักการ ประสบการณ์ และองค์ประกอบมาวิเคราะห์ วิจัย สังเคราะห์ (Synthesis) และประเมินผล (Evaluation) ในขั้นสุดท้าย

การศึกษาเฉพาะกรณีดังปรากฏตามลำดับในตอนท้ายของบทเรียนนี้ เป็นการแนะนำก้าวไปสู่ความคิดองงามเจริญก้าวหน้าเป็นตัวอย่างที่เราควรศึกษาให้ทราบทุกด้านในภาคความรู้ความคิด (Cognitive Domain) ซึ่งมีอยู่ 6 ระดับคือ

1. ความรู้-ความคิด
2. ความเข้าใจ
3. การนำไปใช้
4. การวิเคราะห์
5. การสังเคราะห์ และ
6. การประเมินผล

กล่าวโดยสรุป ท่านได้ศึกษาวิชาภูมิศาสตร์การเมือง และได้นำความรู้แนวความคิดเหล่านั้นไปประยุกต์ให้เข้ากับพฤติกรรมและสถานการณ์ตามที่มีจุดประสงค์ได้สำเร็จ หลังจากที่ได้มีการวิเคราะห์หรือสังเคราะห์และได้ประเมินผลแล้ว

พฤติกรรมทางภูมิศาสตร์การเมือง

การวิเคราะห์การเมืองในขั้นนี้เป็นตัวอย่างที่เน้นการพิจารณาถึงพฤติกรรมการเมือง (Political Behavior) กิจกรรมการเมือง (Political Activities) ซึ่งมีผลกระทบต่อพื้นที่และสิ่งแวดล้อม (Spatial Relation) หรืออิทธิพลของภูมิศาสตร์กายภาพ (Physical Earth) และกิจกรรมของมนุษย์ก่อให้เกิดภูมิภาควัฒนธรรม (Cultural Earth) ขึ้นในรูปแบบต่างๆ กัน ซึ่งถ้าเกิดขึ้นในสังคมระดับชาติก็ย่อมสัมพันธ์กับองค์การหรือบุคคลผู้ทำหน้าที่ตัดสินใจ (Decision Making) เป็นผู้กำหนดทิศทางในการปฏิบัติหรือนโยบายออกมาในรูปคำสั่ง หรือกฎหมาย หรือเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยการใช้วิถีรัฐประหาร โดยต้องมีเป้าหมายในพื้นที่ทางการเมืองที่กำหนด

ในบทเรียนนี้ ผู้เขียนเสนอแนวทางเพื่อเป็นกรณีศึกษาและเป็นตัวอย่างให้นักศึกษาและผู้สนใจได้รับรู้แนวทางการวิเคราะห์ วัตถุประสงค์ของภาควิชาภูมิศาสตร์การเมือง แนวโน้มของวิชาภูมิศาสตร์การเมืองในอนาคต รวมทั้งปรากฏการณ์ทางการเมืองของโลก

พฤติกรรมและกิจกรรมทางการเมืองในปัจจุบัน อาจสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. การล่มสลายของอาณานิคมและการเกิดรัฐใหม่ๆ โดยเฉพาะหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และสงครามเย็น (Cold war)

พฤติกรรมนี้เป็นปัญหาทางภูมิศาสตร์การเมือง ปัญหาที่แสดงออกในรูปวิกฤติการณ์ทางการเมือง ซึ่งเป็นการดิ้นรนต่อสู้ระหว่างนโยบายและการปฏิบัติ 2 ประการอันขัดแย้งกันนั่นคือ ความปรารถนาที่จะเป็นเอกราชและเป็นตัวของตัวเอง กับความปรารถนาที่จะขยายอำนาจ ขยายดินแดนของชาติมหาอำนาจ ปัจจุบันความรู้สึกชาตินิยมรุนแรง และถือว่าเอกราชของชาติคนไม่ว่าจะเป็นไปในทางสังคม วัฒนธรรม ภาษา ประวัติศาสตร์ หรือศาสนาเป็นสิ่งที่พลเมืองของแต่ละประเทศผู้มีความรักชาติต้องการให้รอดพ้นจากการคุกคามของชาติใหญ่บางชุมชนในปัจจุบันยังมีอิทธิพลของชาติมหาอำนาจหลงเหลืออยู่ เช่น ระบอบการปกครอง ภาษาพูด หรือศาสนา เป็นต้น ไม่ว่าการขยายอำนาจนั้นก่อให้เกิดรูปแบบเขตอำนาจนิคมหรือรัฐบริวาร ประเทศที่อยู่ใต้อิทธิพลการเมืองเหล่านั้นจะมีความรู้สึกในชาตินิยมรุนแรง และต้องการขจัดอำนาจการปกครองของชาติอื่น บางประเทศอยู่ในฐานะไม่อาจแยกตัวเป็นอิสระ เพราะถูกชาติใหญ่ใช้อำนาจนานาประการเข้าควบคุม ชาติมหาอำนาจบางประเทศติดต่อกับขบวนการชาตินิยมในดินแดนอาณานิคม และในที่สุดต้องยอมให้เป็นเอกราช ประเทศมหาอำนาจทั้งหลาย ดังเช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส เบลเยียม โปรตุเกส ญี่ปุ่น เนเธอร์แลนด์ อิตาลี และเยอรมัน ได้สูญเสียอาณานิคม และจำนวนพลเมืองคนน้อยลงมาก แม้ว่า

ในขณะนั้นบางประเทศใหญ่เหล่านี้ยังไม่ยินยอมพร้อมใจเท่าใดนัก แต่ก็ไม่สามารถทนต่อปัญหาความไม่สงบ ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก อาณานิคมเหล่านั้นจึงได้รับเอกราช ดังเช่นประเทศใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่อยู่ในทวีปแอฟริกาและเอเชีย ดินแดนบางแห่งเมื่อได้เอกราชก็ไม่ยินดีและไม่พร้อมที่จะเป็น เช่น ประเทศ ปาปวน ซึ่งได้รับเอกราชเมื่อวันที่ 17 กันยายน 2518 หรือประเทศบรูไน นับเป็นประเทศเอกราชเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2527 เป็นต้น บางประเทศใช้นโยบายเกื้อกูลคือให้ประเทศอาณานิคมของตนได้กลายเป็นสัมพันธมิตร ทำให้เกิดกลุ่มชาติใหม่ที่มีความสัมพันธ์ภายในกันอย่างแน่นแฟ้น เช่น สมาคมนานาชาติ หรือเครือจักรภพอังกฤษ หรือประชาคมฝรั่งเศส เป็นต้น

นอกจากนี้ ปรากฏสงครามเย็นระหว่างประเทศประชาธิปไตยตะวันตกและประเทศฝ่ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีประเทศสหภาพโซเวียต และสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้ดำเนินมาเป็นเวลา 6 ทศวรรษ ได้ลดสภาพการที่ตึงเครียดลง ประกอบกับมีการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศจีนในเรื่องนโยบายเศรษฐกิจและมีการรวมประเทศอย่างสมบูรณ์ระหว่างเยอรมันตะวันตกและเยอรมันตะวันออกในปี พ.ศ. 2533 ส่วนในสหภาพโซเวียตเกิดความล้มเหลวทางเศรษฐกิจและความอ่อนแอทางการเมือง เป็นสาเหตุให้เกิดการล่มสลายของสหภาพโซเวียตเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2534 ประธานาธิบดีแห่งสหภาพโซเวียตคนสุดท้ายได้แก่ Mikail Gorbachev บังเกิดรัฐเอกราชใหม่ 14 รัฐ และจำนวน 11 รัฐ ได้รวมตัวเป็นกลุ่ม "สหพันธ์ประเทศเอกราช" (The Commonwealth of Independent States (CIS)) รัฐเอกราช 3 รัฐแถบทะเลบอลติก คือ เอสโตเนีย แลทเวีย และลิทัวเนีย ไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกด้วย ในอดีตสหภาพโซเวียตมีพื้นที่ประเทศมากกว่า 8.6 ล้านตารางไมล์ (ประมาณ 23 ล้านตารางกิโลเมตร) และมีประชากรประมาณ 300 ล้านคน จึงนับว่าเป็นศูนย์กลางอันยิ่งใหญ่ในเขตตะวันตก ปัจจุบันประเทศสหพันธ์รัสเซียมีพื้นที่ประเทศเมือง 6,593,000 ตารางไมล์ (ประมาณ 17 ล้านตารางกิโลเมตร) อ่างไรก็ตาม ประเทศรัสเซียยังคงเป็นประเทศที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ที่สุดในโลก และมีประชากรมากกว่า 150 ล้านคน

2. การแพร่กระจายความคิดทางการเมือง แนวความคิดทางการเมืองและสถาบันการเมืองแพร่กระจายจากพื้นที่ทางการเมืองแห่งหนึ่งไปสู่พื้นที่ทางการเมืองอีกแห่งหนึ่ง โดยวิธีแพร่กระจายทางวัฒนธรรมทั้งแบบย้ายที่ใหม่ (Relocation Diffusion) และแบบขยายออกไป (Expansion Diffusion) ตัวอย่างของแนวความคิดและระบบการเมืองแพร่กระจายแบบย้ายที่ใหม่ เช่น การสร้างจักรวรรดิ การเกิดรัฐบาลแบบอังกฤษ และการใช้กฎหมายระบบอังกฤษ ในออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ ซึ่งอยู่คนละซีกโลกกับอังกฤษในศตวรรษที่ 19 การตั้ง Republic of Texas (พ.ศ. 2379-2388) โดยรัฐบาลแบบอเมริกันเกิดจากพวกอพยพจากทางใต้ จึงทำให้เกิดการรวมตัวเข้ากับสหรัฐอเมริกาในเวลาต่อมา

การแพร่กระจายแบบติดต่อกับความคิดทางการเมือง เห็นได้จากการกระจายของ การประกาศอิสรภาพทางการเมืองในแอฟริกา ในช่วงทศวรรษ 1950 และ 1960 เป็นไปอย่างรวดเร็ว เพราะพลเมืองของประเทศเมืองแม่ในยุโรปเริ่มไม่พอใจกับระบบอาณานิคม และ มีความเห็นว่าอาณานิคมแอฟริกาของตนเป็นภาระมากกว่าเป็นประโยชน์ ดังนั้นการประกาศอิสรภาพ ของอาณานิคมแอฟริกาจึงไม่ค่อยมีอุปสรรค อย่างไรก็ตามยังมีรัฐแอฟริกาบางประเทศ เช่น ไรดิเซีย (ซิมบับเว) หรือสาธารณรัฐแอฟริกาใต้ ซึ่งไม่เป็นอิสระเต็มที่ เพราะยังมีชนผิวขาวปกครองประเทศ อยู่

การแพร่กระจายวัฒนธรรมทางความคิดด้านการเมืองนี้ ไม่จำเป็นต้องมีการอพยพเป็น กลุ่มใหญ่ ดังเช่น ชาวอินเดีย และชาวปากีสถาน หรือการอพยพชาวรัสเซียชนแท้ไปสู่ลุ่มแม่น้ำดอน หรือไซบีเรีย แต่กลุ่มคนเล็กๆ หรือแม้แต่ปัจเจกชนก็สามารถแพร่กระจายความคิดทางการเมืองได้ เช่น เหม่าเจ๋อตุง โยจิมีนัต คัสโต ซึ่งเป็นสาวกของคาสคอมมิวนิสต์ ก็สามารถนำความคิดทางการเมือง จากสหภาพโซเวียตไปสู่บ้านเกิดเมืองนอนของตน หรือกรณี เช กุวารา ถูกส่งตัวจากคิวบาไป ยังโบลิเวีย โดยรัฐบาลคอมมิวนิสต์ คิวบา มีความประสงค์ให้ไปตั้งกองโจรคอมมิวนิสต์

3. การขยายอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจ ประเทศมหาอำนาจเหล่านั้นต่างแสวงหา ผลประโยชน์และขยายอิทธิพลของตนไปทั้งทางตรงและทางอ้อมจะโดยการแทรกแซงทางการเมือง การทหาร หรือการเศรษฐกิจ โดยอ้างถึงหลักการปลดปล่อย ความเป็นธรรมในสังคมโดยเสนอความคิดหรืออุดมการณ์ใหม่ๆ ให้เข้าไปแทนที่สิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นระบบการปกครอง ชนบทประเพณี วัฒนธรรม แบบแผนทางเศรษฐกิจก็ตาม ปฏิบัติเหล่านี้เป็นอันตราอย่างใหญ่หลวงต่อความปลอดภัย และความมั่นคงต่อประเทศเล็กๆ เหล่านั้น ตัวอย่างเช่น การขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์หลัง สงครามโลกครั้งที่สอง สหภาพโซเวียตได้ขยายอาณาเขตไปทางยุโรปตะวันออก ดังเช่น ในเดือน สิงหาคม ปี พ.ศ. 2482 รัสเซียได้ลงนามในสนธิสัญญากับเยอรมนีมีข้อตกลงว่าจะไม่รุกรานซึ่งกัน และกัน และแบ่งประเทศยุโรปแลนด์ออกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งเป็นของรัสเซีย อีกส่วนหนึ่งเป็นของ เยอรมนี อย่างไรก็ตาม ต่อมาสงครามได้นำพาต่อข้อตกลงนี้ไม่ กลับส่งกองทัพแดงของตนเข้ารุกราน ลัทธิคอมมิวนิสต์ และยึดครองดินแดนส่วนใหญ่ของยุโรปแลนด์ ซึ่งในเวลาปัจจุบันนี้ได้กลายเป็น ส่วนหนึ่งของสาธารณรัฐโซเวียตไป ในทำนองเดียวกัน หลังสงครามโลกครั้งที่สองนั้นแม้ สงครามจะยุติแล้ว รัสเซียใช้กำลังทางทหารเข้าบีบบังคับบรรดาประเทศต่างๆ ที่ราชลัทธิคอมมิวนิสต์ รัสเซีย และบรรดาประเทศอื่นๆ ซึ่งกองทัพรัสเซียเคยประจำอยู่ระหว่างสงครามนั้น เช่น โรมาเนีย บุลแกเรีย ฮังการี อัลบาเนีย เชโกสโลวะเกีย และเยอรมันตะวันออก โดยสหภาพโซเวียต ไม่ยอมถอนทหารแห่งกองทัพแดงกลับไปจากประเทศเหล่านั้น และใช้โซเวียตทางการเมืองบีบบังคับ ฯลฯ

วิธีการต่างๆ ในการขยายอิทธิพลภายนอกประเทศของสหภาพโซเวียต ล้อมเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาพิจารณาและหาจุดทางป้องกันกับคอมมิวนิสต์ อันแทรกซึมและคุกคามเข้ามาในรูปแบบต่างๆ กัน นับตั้งแต่การให้ความช่วยเหลือ ให้ความร่วมมือ จนถึงการใช้กำลังบีบบังคับ หรือกริยาที่เข้ายึดครองลี้มล้างรัฐบาล และสถาปนาการปกครองตามแบบฉบับคอมมิวนิสต์ขึ้นใหม่

4. การขยายอำนาจครอบครองดินแดนที่ไม่มีใครครอบครองมาก่อน เช่น ทะเลหลวงและห้วงอากาศ Amaitai Etzioni ได้อธิบายไว้เกี่ยวกับเรื่อง ปัจจัยสำคัญอันหนึ่งของการรวมตัวเพื่อก่อกำเนิดรัฐก็คือสิ่งแวดลอมที่เกี่ยวกับลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะและรูปร่างของหน่วยสังคมนั้นๆ และได้กล่าวถึงทะเลหลวง และห้วงอวกาศจัดเป็น "No Man's Land" ปัจจุบันการเพิ่มกำลังทางเรือของประเทศมหาอำนาจต่างๆ ไม่ว่าจะเกี่ยวกับการเพิ่มพูนแสนยานุภาพหรือการขยายอาณาเขตเพื่อทำการประมง และเขตเศรษฐกิจจำเพาะ รวมทั้งการทดลองส่งยานอวกาศ หรือดาวเทียม ซึ่งทั้งประเทศฝ่ายประชาธิปไตยและฝ่ายคอมมิวนิสต์ ส่งไปโคจรอยู่บนห้วงอวกาศ ระยะห่างจากโลกตั้งแต่ 50 ไมล์ จนถึงหลายร้อยไมล์ ซึ่งสามารถจะลวงละเมิดอำนาจอธิปไตยของน่านฟ้าของรัฐใดก็ได้ แต่ก็ยังไม่ปรากฏว่าจะมีประเทศฝ่ายใดประท้วง

5. ปัญหาเกี่ยวกับองค์การระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นกรรวมตัวของกลุ่มประเทศที่มีอุดมการณ์และผลประโยชน์คล้ายกันกับแรงผลักดันที่ก่อให้เกิดการรวมตัวดังกล่าวอาจมาจากภายนอกหรือภายในของแต่ละประเทศ และการรวมกลุ่มอาจมีจุดมุ่งหมายที่เหมือนกันหรือแตกต่างกัน เช่น การรวมกลุ่มเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง ทางสังคม ทางทหารและทางเศรษฐกิจ เป็นต้น องค์การระหว่างประเทศที่แบ่งตามภูมิศาสตร์ของสมาชิกภาพนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็นองค์การที่มีประเทศที่ตั้งอยู่บริเวณเฉพาะแห่ง เป็นสมาชิก หรือที่เรียกว่า Regional organization และองค์การที่มีประเทศในภาคพื้นต่างๆ ทั้งโลกเป็นสมาชิก หรือที่นิยมเรียกกันว่า Global Organization (ดูบทที่ 13)

6. การกำเนิดรัฐขนาดเล็ก (Tiny States) และโซนิสสระ

ในการสลายตัวของอาณานิคม และประเทศบริวาร ทำให้เกิดประเทศเอกราชขึ้น ประเทศที่เกิดขึ้นใหม่ส่วนใหญ่จะมีพื้นที่ขนาดเล็ก ดังเช่น ประเทศบาร์บาโดส มีพื้นที่ 166 ตารางไมล์ มัลดีฟ มีพื้นที่ 115 ตารางไมล์ นาอูรูมีพื้นที่ 8 ตารางไมล์ ซีเชลส์มีพื้นที่ 145 ตารางไมล์ และเกรนาดามีพื้นที่ 133 ตารางไมล์ ยกเว้นสุเครนจากสหภาพโซเวียต ในการวิเคราะห์ขนาดของรัฐนั้นสามารถชี้ให้เห็นว่า ไม่มีความสัมพันธ์อย่างแท้จริง ระหว่างขนาดกับความสำเร็จในการบริหารประเทศ เนื่องจากพื้นที่ขนาดเล็กไม่เพียงแต่มีรูปร่างกระตัดรัดคงาม มีพลเมืองจำนวนพอสมควร มีทรัพยากรธรรมชาติเพียงพอที่จะทำประโยชน์มาเลี้ยงดูประชากรได้ ประเทศนั้นก็ยังสามารถจะดำเนิน

การบริหารประเทศได้ผลอย่างมีประสิทธิภาพ แต่เนื่องจากปรากฏการณ์ทางการเมืองโลกได้บังเกิด
ขึ้นหลายประการ และมีผลต่อเมืองหลายแนวทางซึ่งอาจสรุปปัญหาได้ดังนี้

- 1) ได้มีการกำหนดขั้นต่ำสุดของขนาดประเทศหรือไม่
- 2) มีความจำเป็นเพียงใดที่ดินแดนอาณานิคม และประเทศบริวาร เมื่อได้รับเอกราชแล้ว จะต้องแยกตัวออกเป็นรัฐต่างๆ
- 3) รัฐขนาดเล็กมาก มีความพร้อมที่จะเป็นเอกราชโดยแท้จริง ใดควมต้องพึ่งพาประเทศอื่นๆ (ดูบทที่ 13 การช่วยเหลือของสหประชาชาติ) และ
- 4) เป็นไปได้หรือไม่ที่ประเทศขนาดเล็กมากเช่นนั้น จะได้รับการยอมรับ (recognition) การมีฐานะเป็นประเทศ รวมทั้งพลเมืองผู้อยู่อาศัยอยู่ในประเทศนั้น

นอกจากนี้ ตามระบบการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นหน่วยการเมืองหลายแห่งหลายขนาด เช่น เทศบาล และเขตปกครองพิเศษ ซึ่งปรากฏอยู่ทั่วไปตัวอย่าง เช่น เมืองจีน (China town) ในนครนิวยอร์ก กลุ่มกลางถนน (streetgangs) ดินแดนของรัฐส่วนหนึ่งที่ตั้งอยู่ภายนอกดินแดนพื้นใหญ่ของรัฐ (exclaves of States) เช่น นครเบอร์ลินตะวันตกในอดีต The Rock of Gibraltar ของสหราชอาณาจักรซึ่งมีพื้นที่เพียง 2 ตารางไมล์ หรือมลรัฐอลาสก้าและฮาวายของสหรัฐอเมริกา เป็นต้น แถบหรือโซนที่ทำหน้าที่เป็นกลาง (neutral zone) ช่องแคบระหว่างประเทศ ที่ตั้งเมืองหลวง ฯลฯ พื้นที่ดังกล่าวมานั้นล้วนแล้วแต่มีความสำคัญทางภูมิศาสตร์การเมือง แต่เป็นดินแดนขนาดเล็กทั้งสิ้น

ได้มีการแพร่กระจายในด้านการก่อตั้งสถานที่เพื่อการเศรษฐกิจภายในประเทศ (economic enclaves) (de Blij and Muller 1992) กิจกรรมเหล่านี้รวมถึงการลงทุนของชาวต่างชาติ การทำเหมืองแร่ของชาวต่างชาติ การเกษตรกรรมของ "เมืองบริษัท" ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับเมืองท่าปลอดภาษีและโซนการค้าอิสระ สำหรับ "โซนอิสระ" ได้กลายเป็นเรื่องสำคัญมาก กล่าวคือ ดอนตันของศตวรรษนี้มีประมาณ 11 โซนในโลกในปี พ.ศ. 2528 มีประมาณ 400 โซนซึ่งปรากฏอยู่ในทุกทวีป เว้นแต่แอนตาร์กติกาที่นับว่าเป็นเรื่องสำคัญยิ่งทางภูมิศาสตร์การเมือง ได้แก่ "โซนการค้าส่งออก" และโซนการผ่านทางชั่วคราว" สำหรับประเทศที่ไม่มีทางออกทะเล โซนเหล่านี้มีจำนวนมาก ซึ่งเป็นปัญหาและมีผลกระทบต่อประเทศเจ้าของพื้นที่ตลอดเวลา ยิ่งกว่านั้นยังมีโซนอิสระตามชายแดนของประเทศอีกด้วย เช่น ใน พ.ศ. 2528 รัฐบาลเม็กซิโกได้มีนโยบาย "โครงการอุตสาหกรรมชายแดน" ทั้งนี้เพื่อลดภาวะการว่างงานของชาวเม็กซิกัน เจ้าของโรงงานส่วนใหญ่เป็นชาวอเมริกันและญี่ปุ่น

7. ดินแดนรอบขอบแปซิฟิก (The Pacific Rim)

จากบทเรียนที่ 2 เรื่องวิวัฒนาการแนวความคิดทางภูมิศาสตร์การเมือง นักศึกษาและผู้สนใจคงจะได้รู้จักชื่อของนิโคลาส เจ สปีกแมน นักภูมิศาสตร์และนักวางแผนทางยุทธศาสตร์มาแล้ว ซึ่งท่านผู้นี้ได้เสนอกฤษฎี Rimland ซึ่งหมายถึงดินแดนรอบขอบนอกของดินแดนหัวใจ (Heartland) ของแมคคินเดอร์ ซึ่งเป็นดินแดนรอบขอบนอกของยูเรเชียหมายถึง Eurasian Rimland ดินแดนรอบขอบนอกนี้ มีอาณาบริเวณ 3 แห่งด้วยกันคือชายฝั่งทะเลของทวีปยุโรป ตะวันออกกลางของอาหรับ และบริเวณนอร์สเมเช็ทกฤษฎีนี้เกิดขึ้นระหว่างยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านอำนาจและการเมือง ทั้งนี้เพื่อเป็นการเสริมแนวความคิดดินแดนหัวใจของแมคคินเดอร์ซึ่งมีข้อบกพร่องบางประการ ทฤษฎี Heartland-Rimland นี้ ยังคงมีการอภิปรายกันไม่สิ้นสุด เพราะทฤษฎีทั้งสองนี้มีลักษณะตรงกันข้ามสำหรับนักภูมิศาสตร์ รัฐศาสตร์ชาวเยอรมัน ได้วิเคราะห์ข้อโต้แย้งของแมคคินเดอร์อย่างใกล้ชิด เนื่องจากทฤษฎีดินแดนหัวใจ เป็นดินแดนที่จะขยายพื้นที่และอำนาจไปทางตะวันออกตามที่ฟรีดริช รัตเชิล ได้เน้นไว้ในเรื่อง "Organic State" สำหรับประเทศรัสเซีย แมคคินเดอร์มุ่งหมายถึงยุโรปตะวันออกซึ่งจะเป็นส่วนผลักดันให้ครอบครองประเทศบริวาร และเพื่อเป็นการยอมรับเรื่องอำนาจทางบกของแมคคินเดอร์ ซึ่งจุดมุ่งหมายสำคัญของทฤษฎีนี้คือ รัฐตอนในของยูเรเชียควรจะรวมกันและครอบครองยุโรปตะวันออก และดำเนินการตามลำดับต่อไปคือ ผู้ใดก็ตามที่ครอบครองยุโรปตะวันออกจะเข้าควบคุมดินแดนหัวใจ และผู้ใดที่ครอบครองดินแดนหัวใจได้ ก็จะได้ครอบครองบริเวณเกาะโลก และผู้ใดที่ครอบครองเกาะโลกได้ ก็จะได้ครองโลก ซึ่งคำว่า World Island นี้ แมคคินเดอร์หมายความถึงยูเรเชียด้วยเหตุผลที่ว่าอำนาจของโลกควรต้องเป็นผืนแผ่นดินที่กว้างใหญ่ที่สุดของโลก

ขณะที่ทฤษฎีแมคคินเดอร์ได้ปรากฏขึ้น มีการโต้แย้งว่าเขาได้คำนวณผิดพลาดในด้านศักยภาพทรัพยากรของบริเวณนอกเขตดินแดนหัวใจ และภายหลังจากนั้นเทคโนโลยีของการทำสงครามได้เปลี่ยนแปลงไป แนวความคิดด้านยุทธศาสตร์ของแมคคินเดอร์จึงเป็นสิ่งที่น่าท้อทาย แต่เขาก็ไม่เปลี่ยนแนวความคิดพื้นฐาน และเมื่อปรากฏว่าสหภาพโซเวียตได้ขยายดินแดนออกไป (ภายหลังมรณกรรมของแมคคินเดอร์) ก็ปรากฏว่า "อำนาจส่วนหนึ่งในสองแกนอำนาจของโลกได้บังเกิดขึ้นแล้ว"

ปัจจุบัน ภายหลังจากการสิ้นสุดการเผชิญหน้าของประเทศมหาอำนาจเป็นเวลาถึงกึ่งศตวรรษ จุดศูนย์กลางร่วมอยู่ในบริเวณดินแดนรอบขอบยูเรเชีย ไม่ใช่ในดินแดนหัวใจผู้ที่คาดหวังล่วงหน้าถึงขีดความสามารถ และโอกาสของดินแดนรอบขอบดินแดนหัวใจ จากยุโรปตะวันตกถึงเอเชียตะวันออกปรากฏต่อสายตาโลก นั่นคือดินแดนรอบขอบอันได้แก่ สหราชอาณาจักรซึ่งกลาย

เป็นจักรวรรดิโลก และดินแดนรอบขอบอีกประเทศหนึ่งได้แก่ ญี่ปุ่น ซึ่งครั้งหนึ่งได้ปิดประเทศเพื่อปรับปรุงภายในประเทศ ต่อมาได้มีบทบาทในทางรุกรานจนได้ครอบครองดินแดนเมืองขึ้นอีกอาณาจักรหนึ่ง

แนวความคิดของสปิกแมน ซึ่งได้เขียนไว้ในหนังสือเรื่อง The Geography of the Peace (1944) สรุปทฤษฎีสำคัญ ดังนี้

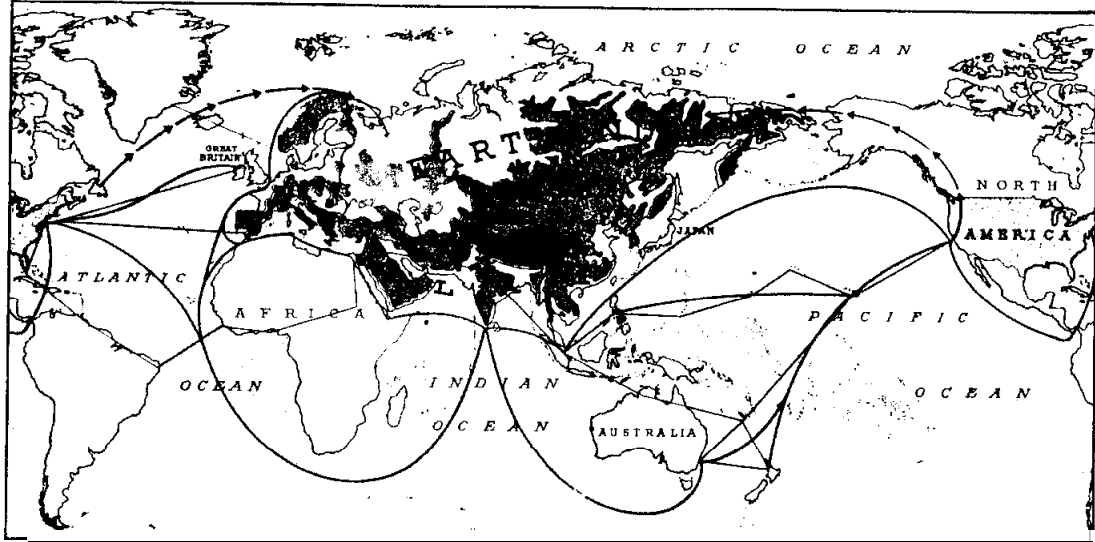
"ผู้ใดก็ตามที่ครอบครองริมแลนด์จะได้ครองยูเรเชีย ผู้ใดก็ตามที่ครอบครองยูเรเชียจะเป็นผู้ควบคุมชะตาชีวิตของโลก"

แนวความคิดของสปิกแมนนี้ ได้เกิดขึ้นก่อนเวลาที่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นถึง 40 ปี กล่าวคือ ถึงแม้ว่าสหภาพโซเวียตจะมีอำนาจและขยายตัวภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองและจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ก็คือ เข้าครอบครองดินแดนรอบขอบยูเรเชียจากดินแดนด้านตะวันออกไปสู่ทิศใต้ อย่างไรก็ตามการที่สหภาพโซเวียตไม่มีอำนาจหรืออิทธิพลเหนือดินแดนรอบขอบยูเรเชีย อาจมีวันหนึ่งซึ่งอิทธิพลและอำนาจของมหาอำนาจจะเสื่อมสลายลง

ฮาร์ซึม เดอ บลิจ (Harm de Blij, 1995) ได้เสนอทฤษฎีใหม่ คือ ดินแดนรอบขอบแปซิฟิก เขาได้เสนอว่าเหตุการณ์ของโลกได้เปลี่ยนไป จากจุดเด่นทั้งหลายคือดินแดนหัวใจและดินแดนรอบขอบยูเรเชีย ในต้นทศวรรษ 1990 ได้มีการพบข้อขัดแย้งระหว่างนานาชาติข้ามจากมหาสมุทรแปซิฟิกอันมีมูลค่ามหาศาลและปริมาณสูงมาก โดยปราศจากคู่แข่งชั้นจากด้านมหาสมุทรแอตแลนติกตามสถิติของโลกปรากฏว่า การค้าทางด้านยุโรปได้ลดจำนวนลงในขณะที่การค้าชายทางด้านตะวันออกและตะวันออกเฉียงใต้ได้เจริญรุ่งเรืองขึ้น ซึ่งเราอาจจะกล่าวได้ว่า ดินแดนรอบขอบยูเรเชียได้ให้โอกาสและสนับสนุนแก่ดินแดนรอบขอบแปซิฟิกอันเป็นแหล่งการเศรษฐกิจที่เจริญเติบโต

อีกประการหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่งต่อที่ตั้งทางภูมิศาสตร์สหรัฐอเมริกามีโอกาส และทางเลือกหลายประการที่จะแสดงตนเป็นมิตรกับนานาชาติ แถบกลางทางตะวันออกเฉียงเหนือและเมืองขนาดใหญ่พร้อมด้วยอุตสาหกรรมสำคัญาได้เกิดขึ้นโดยประชาชน และนวัตกรรมได้หลั่งไหลจากยุโรปสู่ชายฝั่งอเมริกา ปัจจุบันเป็นยุคแห่งการเริ่มต้นใหม่ โดยไม่ต้องเสียนแบบหรือถูกบีบบังคับดังเช่นในอดีตนั้นคือประเทศต่างๆในดินแดนรอบขอบแปซิฟิกจะมีความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาด้านตะวันตก และโดยลักษณะภูมิประเทศจะเปลี่ยนโฉมหน้าชายฝั่งแปซิฟิก และดินแดนเบื้องหลังเมืองท่า

ก่อนสมัยประธานาธิบดีคลินตัน ส่อเป็นที่ยอมรับกันดีว่าเป็นยุคแห่งการที่สหรัฐอเมริกาได้วางแนวทางนโยบายแห่งชาติด้านแปซิฟิก และสหรัฐอเมริกาได้ให้ความสนใจอย่างแข็งขัน

รูปที่ 17.1 : แผนที่ภูมิรัฐศาสตร์ของยูเรเชีย
ที่มา : Kasperson and Minghi, 1969 : 172.

ตลอดมา แต่เหตุการณ์ในสงครามเวียดนามเป็นสิ่งกีดกัน เนื่องจากสหรัฐอเมริกาต้องการควบคุมวิถีทางการเมือง แต่ปัจจุบันนี้เป็นยุคแห่งการเจริญเติบโตและการแข่งขันกันทางด้านเศรษฐกิจ และญี่ปุ่นเป็นประเทศที่ให้บทเรียนแก่พวกเราให้รับรู้ถึงอันตรายเรื่อง "ตลาดปิดและการขาดความสมดุลทางการค้า"

ดังนั้นในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2536 ประธานาธิบดีคลินตันได้เชิญเชิญประเทศชั้นนำจากดินแดนตะวันออกและประเทศในกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งหมด 15 ประเทศมาประชุมกันที่นครซีแอตเทิล มลรัฐวอชิงตัน เพื่ออภิปรายปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคม และได้มีการอภิปรายถึงองค์การหนึ่งคือ APEC - The Asia-Pacific Economic Cooperation ซึ่งเป็นองค์การที่เพิ่งเริ่มก่อตั้งและยังไม่เป็นทางการ ประเทศสมาชิกประกอบด้วย สหรัฐอเมริกา แคนาดา ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ จีน ฮังการี ไต้หวัน ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และประเทศสมาชิกของ ASEAN-The Association of Southeast Asian Nations 6 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย บรูไน และสิงคโปร์ ในปี พ.ศ. 2535 ประเทศสมาชิกกลุ่ม APEC ได้มีมติให้จัดตั้งสำนักงานเลขาธิการขององค์การที่ประเทศสิงคโปร์ แสดงให้เห็นว่าองค์การเอเปคมีจุดมุ่งหมายพัฒนาการเศรษฐกิจระดับภูมิภาคในบริเวณพลของดินแดนรอบขอบแปซิฟิก ในอนาคต จากลักษณะทางภูมิศาสตร์ APEC ไม่เพียงแต่จะร่วมมือกันเฉพาะประเทศสมาชิกเท่านั้น แต่ยังมีความสนใจต่อประเทศนอกกลุ่มด้วย ดังเช่น ประเทศที่มีชายฝั่งแปซิฟิกที่ยาวที่สุด ซึ่งได้แก่สหพันธรัฐรัสเซียไม่ได้เป็นสมาชิก รวมทั้งเวียดนามซึ่งมีประชากรถึง 75 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2537 และเป็นประเทศที่ศักยภาพสูงในหลายๆ ด้าน นอกจากนี้ไม่มีแม้แต่ประเทศเดียวในกลุ่มทวีปอเมริกา กลางและอเมริกาใต้เป็นสมาชิก แม้แต่ประเทศชิลี ซึ่งอยู่ชายฝั่งแปซิฟิกและการเศรษฐกิจอยู่ในระดับเดียวกับประเทศในแถบเอเชียและเป็นประเทศคู่ค้ากับญี่ปุ่นด้วย

7.1 สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนจีน ในปี พ.ศ. 2540 สมาชิกของเอเปคจะขาดหายไปหนึ่งประเทศเมื่อจีนจะผนวกประเทศฮ่องกงและชื่อของฮ่องกงจะเปลี่ยนเป็น "Xanggang" ปรากฏบนแผนที่ของจีน แต่สิ่งที่ยังคงปรากฏอยู่และระยะยาวนั้นคือประเทศจีนจะมีบทบาทสำคัญในศตวรรษหน้า พร้อมด้วยประชากร 1,200 ล้านคน ภายในประเทศและภายนอกประเทศอีกหลายล้านคน และศักยภาพทางเศรษฐกิจได้เพิ่มระดับอย่างรวดเร็ว พร้อมทั้งเป็นดินแดนที่มีกว้างขวางและยังอุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติและวัตถุดิบ ดังนั้น ประเทศจีน จึงเป็นประเทศที่น่าจับตามองและตรวจสอบความเจริญรุ่งเรืองในดินแดนรอบขอบแปซิฟิก

ในขณะที่จีนเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลงเป็นเวลาเดียวกับประเทศสหภาพโซเวียต ล่มสลายแตกแยกออกเป็นประเทศต่างๆถึง 14 ประเทศ ซึ่งเป็นสมัยประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู.

ส่วนผู้นำของจีนได้วางแนวยุทธศาสตร์การเมืองและเศรษฐกิจ ตามหลักการของเลนินในด้านการปกครองชนหมู่น้อย โดยให้มีการปกครองตนเอง (คูบทที่ 12) แต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ คือ จัดระบบเศรษฐกิจแบบตลาดสังคมนิยม โดยมีพรรคคอมมิวนิสต์ควบคุมการบริหารงานของรัฐบาล ทั้งนี้เป็นการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโดยไม่ได้มีการวางแผนล่วงหน้าทั้งด้านเศรษฐกิจและภูมิศาสตร์สังคมของชาวจีน

เพื่อที่จะเร่งรัดการเศรษฐกิจ รัฐบาลแห่งเบจิง (BEIJING/PEKING) ได้อนุญาตให้สถาปนา โซนเศรษฐกิจพิเศษ (Special Economic Zones, SEZs) ซึ่งกล่าวคือเปิดเมืองใหญ่ๆ และพื้นที่ชายฝั่งทะเล โดยเปิดโอกาสให้นักลงทุนและรัฐบาลช่วยส่งเสริมสนับสนุนในด้านต่างๆ เช่น เก็บภาษีต่ำ การส่งเข้าสินค้าและส่งออกสินค้าจะใช้หลักการง่ายๆ การจ้างแรงงานภายใต้การทำสัญญาที่สามารถกระทำได้ ผลิตภัณฑ์สินค้าที่ผลิตขึ้นในโซนเศรษฐกิจนี้รวมทั้งผลิตในพื้นที่เปิดแหล่งต่างๆสามารถส่งไปขายยังต่างประเทศภายใต้เงื่อนไขอย่างชัดเจนได้ และผลประโยชน์อาจส่งกลับไปยังประเทศผู้ลงทุนได้ ในบางโซนเศรษฐกิจพิเศษได้ประสบความสำเร็จอย่างสูงเช่น เขต Shenzhen (เป็นเขตที่มีพื้นที่ติดกับฮ่องกงในเขต Guangdong) ได้เติบโตจากหมู่บ้านชาวประมงมีประชากรประมาณ 20,000 คน ในปี พ.ศ. 2523 ได้เติบโตเป็นชุมชนเมืองแบบนครหลวง เพราะมีประชากรถึง 3 ล้านคนในปี พ.ศ. 2538 จัดเป็นเมืองที่เติบโตอย่างรวดเร็วที่สุดบนแผ่นดิน นอกจากนี้การเจริญเติบโตของเมืองได้เกิดขึ้นตามดินแดนรอบขอบแปซิฟิกของประเทศจีน จากเมือง Dalian ทางตอนเหนือไปจนถึงเมือง Haikou ทางตอนใต้ ซึ่งความเจริญเติบโตนี้มีระดับถึงร้อยละ 13 ในเขตชายฝั่งแปซิฟิกและมีความแตกต่างกับดินแดนภายในและเขตไกลสุดจากฝั่งทะเล ได้มีการอภิปรายถึงปัญหาความไม่เท่าเทียมกัน ต่อการพัฒนาความเจริญทางเศรษฐกิจ และการเป็นเมืองที่ทันสมัยในส่วนดินแดนรอบขอบแปซิฟิกของจีน สันได้แก่จังหวัดทางตะวันออกเฉียงใต้ของโซนเศรษฐกิจพิเศษ Guangdong รวมทั้ง 14 จังหวัดที่อยู่ต่อเนื่องกันมีผลพวงแห่งความเจริญในระดับสูง ส่วนที่เหลือภายในดินแดนของประเทศจีนนั้น รัฐบาลจีนคอมมิวนิสต์ยังคงปกครองและบริหารท้องถิ่นให้เป็นไปในระบบสังคมนิยม

7.1.1 จีนจะกลายเป็นอภิมหาอำนาจของโลกจริงหรือ

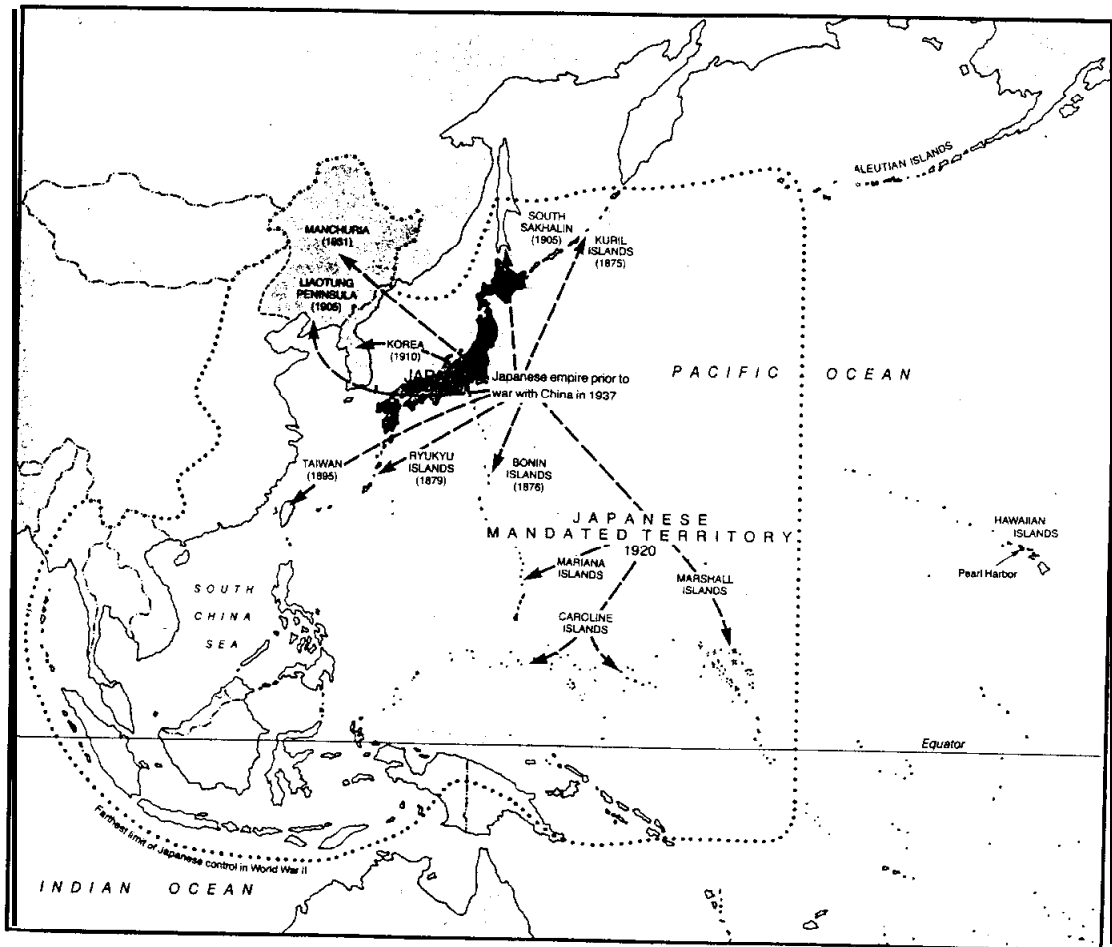
ในระหว่างที่ประเทศจีนได้พัฒนาประเทศทั้งภายในและภายนอก ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการค้าต่างประเทศได้ประสบผลสำเร็จ แต่เป็นระยะเวลาที่สหภาพโซเวียตล่มสลาย และถ้าหากสหพันธ์รัสเซียไม่สามารถปรับปรุงและยกระดับประเทศให้เป็นเช่นเดิมได้ทุกด้าน อาจจะเป็นไปได้ว่า โลกของเราต้องเผชิญกับอภิมหาอำนาจ เช่นจีนโดยไม่มี การบอกกล่าวล่วงหน้า

การวิเคราะห์เปรียบเทียบศักยภาพของประเทศอภิมหาอำนาจของโลก

1. สหราชอาณาจักร นับจากวันที่จักรวรรดินิยมล่มสลายตัวลง จำนวนประชากรในหมู่เกาะอังกฤษ และชาวอังกฤษทั่วโลกมีประมาณร้อยละ 4 ของประชากรโลก
2. นาซีเยอรมันมีจำนวนประชากรมากมาย แต่ขาดแคลนวัตถุดิบ
3. โซเวียตรัสเซียมีประชากรจำนวนมาก มีทรัพยากรธรรมชาติอันเหลือเฟือเพื่อแต่ใช้ประสิทธิภาพในทางการปกครองและการเศรษฐกิจ และปัจจุบันนี้โซเวียตได้สูญเสีย 14 สาธารณรัฐ ซึ่งแยกตัวออกไปทางตะวันออก พร้อมกับพื้นที่อันกว้างใหญ่และอำนาจในบริเวณยูเรเชีย
4. สำหรับประเทศจีนนั้นประชากร (รวมทั้งชาวจีนโพ้นทะเล) มีจำนวนถึง 1/4 ของประชากรโลก พร้อมด้วยพื้นดินอันกว้างขวางและทรัพยากรธรรมชาติอันสมบูรณ์นอกจากนี้จีนยังได้ล้างทิ้งสิทธิครอบครองในทะเลจีนใต้และดินแดนบนผืนแผ่นดินใหญ่ทางด้านตะวันตก และดินแดนหัวใจของบริเวณดินแดนรอบขอบแปซิฟิกที่ตั้งเผชิญหน้ากับมหาสมุทรใหญ่ที่สุดของโลก จีนมีกำลังกองทัพใหญ่ที่สุดในโลกมีอาวุธนิวเคลียร์ และมีกำลังกองทัพเรือมหาศาลและตามประวัติศาสตร์ จีนเคยมีอำนาจแผ่กระจายออกนอกพรมแดนปัจจุบัน คือ ประเทศรัสเซีย มองโกลเลียเตอร์กเมเนียเกาหลีและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

อย่างไรก็ตาม จีนไม่สามารถจะพัฒนาดินแดนรอบขอบแปซิฟิกได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากอัตราเกิดของจีนยังคงสูงอยู่ ถึงแม้ว่าจะถือว่ามีอัตราต่ำกว่าเดิม ราชได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรเพียง 1,000 ดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งยังถือว่ามีรายได้ระดับต่ำสุดตามมาตรฐานธนาคารโลก และในด้านเศรษฐกิจ จีนเพิ่งเริ่มต้นและมีวงจำกัดโดยมีรัฐบาลแห่งเบจิงเข้าควบคุมอย่างเข้มงวด นอกจากนี้การลงทุนในปัจจุบันขึ้นอยู่กับการลงทุนของต่างชาติ อุตสาหกรรมของต่างชาติ เทคโนโลยีของต่างชาติ และแนวความคิดนโยบายของชาวต่างชาติ ตัวอย่างเช่น เศรษฐกิจของจีนกำลังเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว จำเป็นต้องมีทางรถไฟระยะยาวเพื่อการขนส่งสินค้าและผู้โดยสาร แต่รัฐบาลจีนก็ไม่สามารถจะจัดระบบการขนส่งโดยทางรถไฟได้ ยิ่งกว่านั้นการขนส่งโดยทางอากาศก็ยังคงขาดอุปกรณ์และอาไหล่เครื่องบิน ปรากฏในทศวรรษ 1980 มีเพียงสายการบินแห่งชาติ และบริการเพียงภายในประเทศ และเป็นเครื่องบินเก่าใช้แล้วของโซเวียต ซึ่งปัจจุบันนี้มีสายการบินมากกว่า 30 สาย แต่ประสิทธิภาพยังคงต้องปรับปรุงอยู่ และรัฐบาลจีนควรพิจารณาการซื้อเครื่องบินจากโรงงานผลิตเครื่องบินจากทั่วโลกเพื่อศักยภาพ ทั้งนี้เป็นการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจให้รุ่งโรจน์ในอนาคต ดังนั้นจีนยังคงมีความต้องการสิ่งต่างๆอีกมากมายเพราะการจะปรับปรุงประเทศให้ทันสมัย จำเป็นต้องใช้มีเวลาในระยะหนึ่ง

5. ประเทศญี่ปุ่น เป็นประเทศที่พวกเราต้องตกลงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างไม่น่า

รูปที่ 17.2 : การขยายดินแดนของญี่ปุ่นก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง
ที่มา : Rubenstein, 1992 : 325.

เป็นไปได้ ได้ปรากฏขึ้นแล้วในโลกจากประเทศที่เป็นระบบศักดินาที่มีอำนาจ การขยายประเทศ และในการปฏิรูปประเทศในเวลาเพียงหนึ่งศตวรรษ ในกลางศตวรรษ 1860 ไม่ได้มีเค้าปรากฏว่าจะกลายเป็นประเทศมหาอำนาจในเอเชีย เพราะขาดการติดต่อกับต่างประเทศ ปฏิรูปชนบท ประเพณีและการบริหารภายในประเทศได้จัดระบบอย่างดี เมื่อกลุ่มผู้มีอำนาจปฏิรูปประเทศ ได้ย้ายเมืองหลวงไปโตเกียว เปลี่ยนแปลงปรับปรุงระบบเศรษฐกิจจัดการแข่งขันอำนาจภายใน เปิดแนวทางแห่งเทคโนโลยีตะวันตก และจัดเตรียมอุปกรณ์ของกองทัพ ซึ่งเรียกสมัยปฏิรูปการปกครองนี้ว่า Meiji Restoration ซึ่งในรัชสมัยนี้ประกอบด้วยชนักการเมืองผู้มีประสิทธิภาพ และได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงประเทศเพียงเวลาสั้นๆ จากปี พ.ศ. 2411 ถึง ปี พ.ศ. 2422 ญี่ปุ่นได้เรียกเรืออัญมณีเรือแรกชื่อหมู่เกาะริวกิว รวมทั้งเกาะโอกินาวา ใน พ.ศ. 2438 ได้ครอบครองเกาะฟอร์โมซา (ไต้หวัน) ของจีน ปี พ.ศ. 2447 ญี่ปุ่นได้พ่ายแพ้ต่อถาวรโจมตีของรัสเซียในเรื่องหมู่เกาะซะซะลิน และใน พ.ศ. 2450 ได้ครอบครองเกาหลี แสดงให้เห็นว่าภายในระยะเวลา 2-3 ศตวรรษ ญี่ปุ่นได้ก้าวหน้าจากประเทศที่อ่อนแอไปสู่จักรวรรดิอันยิ่งใหญ่ ต่อจากนั้นญี่ปุ่นได้ครอบครองแมนจูเรียและได้นำทัพเข้าสู่เอเชียอาคเนย์ และมีสิ่งที่ชาวอเมริกันจดจำมิลืมเลือน คือการโจมตีหมู่เกาะฮาวายในปี พ.ศ. 2484

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ญี่ปุ่นได้มีการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงภายในประเทศอีกครั้งหนึ่ง ญี่ปุ่นได้ผงาดต่อโลกอีกครั้งหนึ่ง ด้วยขึ้นกับประเทศนาตอมลรัฐมอดานาของสหรัฐ ประชากรเพียงครึ่งหนึ่งของสหรัฐ แต่ศักยภาพของประเทศญี่ปุ่นคือผู้นำด้านเศรษฐกิจของโลก อย่างไรก็ตามในทศวรรษ 1990 ญี่ปุ่นได้รับความกระทบกระเทือนในด้านเศรษฐกิจโลก แต่ก็คงสถานะเป็นอันดับสองของโลก

7.2 เสือสี่ตัว (The Four Tigers)

ญี่ปุ่น มากกว่าสองศตวรรษที่ผ่านมา ญี่ปุ่นได้ครองอันดับสูงในด้านภูมิศาสตร์อุตสาหกรรมของ "East Asian Pacific Rim" และเจริญเติบโตด้านเศรษฐกิจอย่างไกลเกินกว่าจะคาดหวังได้ ญี่ปุ่นได้ขยายศูนย์กลางของการผลิตไปทั่วโลก โดยปราศจากผู้แข่งขัน

อย่างไรก็ตามในเวลา 20 ปีที่ผ่านมาญี่ปุ่น มีประเทศคู่แข่งขึ้น 4 ประเทศซึ่งได้รับสมญาว่า "Four Tigers of East and Southeast Asia: South Korea, Taiwan, Hong Kong and Singapore"

เกาหลี ระหว่างสี่ประเทศนี้ ความเจริญรุ่งเรืองเรื่องด้านเศรษฐกิจและผลิตภัณฑ์ของประเทศเกาหลีใต้ นับว่าเป็นคู่แข่งสำคัญ เนื่องจากผลิตภัณฑ์นั้นมีหลายประเภทตั้งแต่การผลิตรถยนต์ แกรนด์เป็ทโธ ไปจนถึงเครื่องคำนวณและคอมพิวเตอร์ แหล่งผลิตใหญ่มีศูนย์กลางที่เมืองหลวง

าซิล ซึ่งมีประชากรถึง 18 ล้านคน และแหล่งอุตสาหกรรมใหญ่อีกสองแห่งตั้งอยู่ที่นครปูซานและ
กวางจู ถ้าหากว่า- เป็นไปได้มีประเทศเกาหลีประเทศเดียวการรวมตัวกันนั้นจะเป็นประโยชน์อย่าง
มหันต์ กล่าวคือ เกาหลีเหนือเป็นแหล่งอุตสาหกรรมหนักและเกาหลีใต้ผลิตอุตสาหกรรมเบา-ถ้าเป็น
เช่นนี้ เกาหลีจะเป็นแหล่งอิทธิพลด้านอุตสาหกรรมอันยิ่งใหญ่ ซึ่งเป็นประเทศที่มีระยะทางห่างจาก
ญี่ปุ่นเพียง 2-3 ไมล์ ดังที่เป็นในขณะนี้ คือ เกาหลีใต้ได้เป็นคู่แข่งอันสำคัญของญี่ปุ่น และเป็น
ประเทศที่มีประชากรถึง 46 ล้านคน

ไต้หวัน ต่อจากประเทศเกาหลีลงไปทางใต้ของมหาสมุทรแปซิฟิก คือ ประเทศไต้หวัน
ซึ่งเป็นประเทศที่เจริญเติบโตด้านอุตสาหกรรมก้าวหน้า เกาหลีไต้หวันไม่เพียงแต่มีพื้นที่ขนาดใหญ่
ใหญ่เท่านั้น แต่ยังมีพลเมืองถึง 21 ล้านคน และผลิตภัณฑ์ของประเทศมีปริมาณสูง นักวางแผน
เศรษฐกิจไต้หวันได้เปลี่ยนระบบจากการจ้างงานแบบใช้คนงานจำนวนมาก เปลี่ยนเป็นการผลิต
อุตสาหกรรมระบบเทคโนโลยีก้าวหน้า ซึ่งนับว่าเป็นคู่แข่งอันสำคัญอย่างแท้จริง ดังเช่น การผลิต
เครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล อุปกรณ์โทรคมนาคมเครื่องอาไหล่ไฟฟ้า และผลิตภัณฑ์อื่นๆ ทั้งหมดนี้
หลังไหลจากโรงงานจากไต้หวันเพิ่มจำนวนคนงานผู้มีทักษะ และลดจำนวนการสั่งซื้อวัตถุดิบจาก
ต่างประเทศ ไทเปซึ่งเป็นเมืองหลวงมีประชากร 7 ล้านคนเป็นศูนย์กลางแหล่งอุตสาหกรรมแบบ
ผสมผสาน กรุงไทเป ตั้งอยู่ตอนเหนือและตะวันตกเฉียงเหนือของเกาะ

ฮ่องกง ภายหลังสี่ทศวรรษที่ฮ่องกง อยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ และเป็น
แหล่งการค้าที่สำคัญ จึงได้ปรากฏโฉมหน้าของฮ่องกงแก่สายตาโลกในด้านเศรษฐกิจระหว่าง
ทศวรรษ 1950 ฮ่องกงส่งออกสินค้าสิ่งทอและอุตสาหกรรมเบา ผลสำเร็จของอุตสาหกรรมเหล่านี้
มีผลเนื่องมาจากมีจำนวนคนงานมากมายและค่าจ้างต่ำ ผลผลิตเครื่องอาไหล่ไฟฟ้า อุปกรณ์ต่างๆ
และสินค้าเครื่องใช้สอยในบ้านมีปริมาณมหาศาลที่จะส่งออกสินค้าเหล่านั้น ถึงแม้ว่าฮ่องกงจะตั้งอยู่
ในพื้นที่อันจำกัดมีประชากรหนาแน่นก็ตาม แต่ลักษณะที่ตั้งสามารถก่อประโยชน์มหาศาล ถึงแม้จะมี
ฐานะเป็นเมืองขึ้นแต่กลับกลายเป็นประตูสู่โลกภายนอกของจีนแผ่นดินใหญ่ กล่าวคือเป็นเมืองท่า
ศูนย์กลางการเงินการธนาคาร แหล่งผลิตสินค้า อุตสาหกรรมเบานานาชาติ ฯลฯ ในปี พ.ศ. 2540
รัฐบาลจีนจะเข้าครอบครองดินแดนฮ่องกงต่อจากสหราชอาณาจักรและฮ่องกงเป็นดินแดนแห่งหนึ่งใน
ประวัติศาสตร์ จากการปรับเปลี่ยนรูปโฉมแห่งลัทธิทุนนิยมไปสู่คอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นสิ่งที่กีดกันการ
ปฏิบัติประชาธิปไตยในประเทศจีน และในอนาคตถึงไม่ผู้ใดคาดหมายถึงสถานการณ์ของเสือดาวที่
สามนี้ได้

สิงคโปร์ ความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจของสิงคโปร์ อาจกล่าวได้ว่าขึ้นอยู่กับ
ลักษณะที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ เป็นส่วนสำคัญที่สุด ลักษณะฐานที่ตั้งทางยุทธศาสตร์ก็คือปลายแหลมสุดของ

คาบสมุทรเมดิเตอร์เรเนียน สิงคโปร์เป็นเพียงเกาะเล็กๆมีพื้นที่ประมาณ 224 ตารางไมล์เท่านั้น มีประชากรประมาณ 2,702,200 คน ส่วนใหญ่เป็นชาวจีน สันตมน้อย ได้แก่ชาวมาเลเซียและชาวอินเดียนเมื่อ 40 ปีก่อนคริสตศักราช สิงคโปร์มีฐานะเพียงเมืองท่าการค้ากับรวบรวมสินค้า (entrepôt) เพื่อส่งไปขายยังประเทศต่างๆหรือเป็นเพียงแหล่งขนถ่ายสินค้า เช่น ยางพารา ไม้ซุง และน้ำมัน เป็นต้น แต่ในปัจจุบันนี้รายได้ของประเทศ จำนวนมหาศาลได้มาจากต่างประเทศ โดยเป็นประเทศที่ผลิตสินค้าส่งออกไปในด้านอุตสาหกรรมเบา และทวีจำนวนผลิตมากขึ้นทุกๆที่ ซึ่งกว่านั้นได้ทำการผลิตสินค้าที่ประกอบด้วยเทคโนโลยีระดับสูง นอกจากนี้สิงคโปร์ยังเป็นศูนย์กลางการพาณิชย์ และเป็นแหล่งที่มีศักยภาพและประสิทธิภาพสูงเรื่องตลาดโลก

8. นวัตกรรมทางเทคโนโลยีจะทำให้มีลมหายใจสดชื่นหรือมีชีวิตอีกไหม

นวัตกรรมทางเทคโนโลยีเสมือนมีความผูกพันระหว่างกัน และเกี่ยวข้องกับสิ่งอื่นๆต่อไป เทคโนโลยีไม่ว่าจะดีกว่าหรือด้อยกว่าเดิม ย่อมเป็นตัวการสำคัญที่เร่งเร้าอยู่เบื้องหลังการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เช่น เคียวกับอำนาจที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เทคโนโลยีใหม่อาจอำนวยความสะดวกให้ และทำให้ความมั่นใจกลายเป็นความจริงขึ้นมาได้ แต่ก็ยังไว้ซึ่งอำนาจแห่งการทำลายให้เสียหายโดยไม่สามารถแก้ไขได้ เทคโนโลยีใหม่เหล่านี้ได้เปิดหนทางใหม่ให้แก่โลก เช่น การป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ การส่งดาวเทียมขึ้นสู่อวกาศเพื่อการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ ดาราศาสตร์ หรือการสื่อสาร แต่ก็มีหลายแนวทางในการทำลายชีวิตมนุษย์จากสงคราม จากมลภาวะ การค้นพบไมโครอิลเลกทรอนิกส์ ข้อมูลสารนิเทศ การขนส่ง พลังงาน ความก้าวหน้าด้านเกษตรกรรม การคมนาคม การสื่อสาร สาธารณสุข และชีวเทคโนโลยี ฯลฯ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ ได้วางรากฐานและแนวทางการดำเนินชีวิตของพวกเขา รวมทั้งเป็นตัวกำหนดชะตาชีวิตของพวกเขาในอนาคตด้วย

เทคโนโลยีใหม่ๆ ได้เจริญก้าวหน้า และมีผลต่อรูปแบบพฤติกรรม และยังคงมีช่องทางให้ปรากฏอยู่ระหว่างอัตราการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และอัตราการปรับปรุงให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยขึ้นอยู่กับช่วงเวลาของบุคคลผู้มีหน้าที่ตัดสินใจ เทคโนโลยีที่ยังไม่สามารถนำเข้าไปผสมผสานหรือนำเข้าไปใช้ในสังคมใด จำเป็นต้องมีการสนับสนุนและประชาสัมพันธ์เพื่อความเหมาะสม และการจัดการในโครงสร้างแห่งสังคมนั้นๆ ผลที่ปรากฏก็คือการผสมผสานระหว่างกันของนวัตกรรมเทคโนโลยีการเศรษฐกิจ การเมืองและการทหาร จะได้ปรากฏต่อสายตาของมวลมนุษยชาติ

นั่นก็คือ รัฐบาลของแต่ละประเทศจะต้องมีการพิจารณาอย่างถี่ถ้วนและมีการตัดสินใจอย่างถูกต้อง เพื่อประชากรในประเทศของตน

สรุป

บทที่ 17 ได้สรุปถึงการศึกษาและแนวความคิดของภูมิศาสตร์การเมือง ซึ่งนักศึกษาได้ศึกษาพื้นฐานในภาคต่างๆ ของตำราเล่มนี้แล้ว เมื่อความเข้าใจในพื้นฐานของภูมิศาสตร์การเมืองได้เป็นที่รับรู้อย่างกระจ่างชัด นักศึกษาย่อมเกิดแนวคิดในเนื้อหาสาระของวิชา และสามารถจะนำความรู้เหล่านั้นมาประกอบกับแนวความคิดของตนเพื่อจะนำไปประยุกต์ใช้ได้ ปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับการกระจายทางพื้นที่ของประชากร และปรากฏการณ์ทางการเมือง ซึ่งย่อมแปรเปลี่ยนไปตามกาลเวลา

ในบทสุดท้ายนี้ ได้ยกตัวอย่างพฤติกรรมทางภูมิศาสตร์การเมืองในระดับโลก เพื่อเป็นทางชี้แนะให้นักศึกษาได้เกิดแนวคิดของตนเอง และสามารถจะนำกรณีศึกษาของตนเองและนำเอาความรู้ที่เกี่ยวเนื่องกับภูมิศาสตร์การเมืองนั้นมาประยุกต์ใช้ได้

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ระบบการเมืองเป็นเรื่องซับซ้อนและเปลี่ยนแปลง (Dynamic) อยู่เสมอ เพราะระดับอำนาจและอิทธิพลทางการเมืองของแต่ละประเทศ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมอันได้แก่ ลักษณะ ภูมิประเทศ ทรัพยากร ประชากร วัฒนธรรม ความก้าวหน้าทางวิชาการ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ย่อมแตกต่างกันทั้งในด้าน ขนาด จำนวน ปริมาณ ประเภทและคุณภาพ เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้เป็นองค์ประกอบร่วมที่สำคัญในการพิจารณาถึงพฤติกรรมของมนุษย์บนเนื้อที่ทางการเมือง สาเหตุเพียงประการเดียวอาจจะยังไม่เกิดปฏิกริยา หรือการตัดสินใจหรือเกิดการเคลื่อนไหวประการหนึ่งประการใดก็ตาม ปัจจุบันนี้มีแรงผลักดันหลายประการที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ก่อให้เกิดปฏิกริยาแลกเปลี่ยนได้ แรงดันเหล่านี้ที่สำคัญที่สุดมี 3 ประการ คือ

1. การเพิ่มจำนวนประชากรโลก ประชากรโลกจะเพิ่มในแต่ละภูมิภาคไม่เท่ากัน ทั้งนี้เพราะการกระจายของประชากรไม่เท่ากัน รวมทั้ง ความแตกต่างในการวางแผนครอบครัวของประเทศพัฒนาแล้ว และประเทศกำลังพัฒนาก็แตกต่างกันด้วย

2. ช่องว่างระหว่างประเทศที่มั่งคั่งและประเทศยากจน ซึ่งประเทศที่มั่งคั่งส่วนใหญ่จะพัฒนาแล้ว และระบบโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นแบบอุตสาหกรรม ส่วนประเทศที่ยากจนมักเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา และมีโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นแบบเกษตรกรรม ถึงแม้ว่าประเทศที่มั่งคั่งส่วนใหญ่จะได้พยายามช่วยเหลือฝ่ายหลังก็ตาม

3. ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งมีอิทธิพลต่อปัญหาทางการเมือง การสงคราม ประชากร การศึกษา การเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น ความเคลื่อนไหวภายในประเทศย่อมเกิดขึ้น หรืออาจมีการเกี่ยวข้องกับภายนอกด้วย บางกรณีอาจนำไปสู่ความคลอนแคลนในระบบการเมือง ในเมื่อวัฒนธรรมและวิถีการดำรงชีพต่างๆ ค่อยๆ หมดความหมายไป พลเมือง

ส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และแสดงความคิดเห็น ดังนั้นระบบการเมืองในปัจจุบันต้องพิจารณาทั้ง 3 มิติ กล่าวคือ สถานการณ์ เวลานและสถานที่

จากเหตุการณ์รวมการเมืองโลก โดยเฉพาะหลังสงครามเย็น ผู้เขียนพอจะสรุปแนวทางและบทบาทภูมิศาสตร์การเมืองโลก ในช่วงเวลาปี ค.ศ. 1990 ถึง ค.ศ. 2000 (พ.ศ. 2533-2543) ได้ 11 ประการ กล่าวคือ

1. รูปแบบของรัฐเกิดใหม่ จะเป็นแบบนครรัฐ (City State) โดยเป็นประเทศที่มีขนาดพื้นที่เล็กและเล็กมากและจุดกำเนิดรัฐใหม่ ไม่จำเป็นต้องพัฒนามาจากแกนกลาง (Core Area) ของประเทศ

2. เน้นการศึกษาพื้นที่ขนาดเล็กและเล็กมาก ซึ่งแต่ละหน่วยจะมีความสำคัญทางภูมิศาสตร์การเมือง โดยการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่หน่วยการเมืองระดับท้องถิ่นไปจนถึงชุมชนขนาดเล็ก

3. ศึกษาความเป็นชาติ (nation) ของนครรัฐ ซึ่งชาตินี้จะมีลักษณะเป็นเผ่าชนมากกว่าประชาชาติ และศึกษาถึงการยอมรับและการรับรองขององค์กรทางการเมืองของโลกต่อนครรัฐที่เกิดใหม่ แต่พลเมืองเหล่านั้นเป็น "ชาติ" ที่เกิดมาก่อน "นครรัฐ"

4. ศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการสลายตัวของอาณานิคมหรือรัฐบริวาร ที่มีต่อพื้นที่ทางการเมือง ทวีปอาหรับรวมชาติ และทวีปอาหรับของชาติ

5. ศึกษาการพัฒนาของรัฐประชาชาติ 16 แห่ง ที่ยังคงมีความมั่นคงทางระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนจากส่วนกลาง (สังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์) ในระดับจุลภาคและมหภาคทั้งระบบ ถึงแม้ว่าจักรวรรดิสุดท้ายของโลกที่เป็นจักรวรรดิในระบบสังคมนิยมที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ที่สุดในโลกคือสหภาพโซเวียตได้สลายตัวลงทั้งระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจและสังคม

6. ศึกษาดินแดนรอบขอบแปซิฟิก ซึ่งได้ปรากฏขึ้นในระหว่างยุคสงครามเย็นเป็นดินแดนที่เกิดขึ้นภายหลังทฤษฎี Rimland ของสปีกแมนหลายทศวรรษ Harm de Blij เป็นผู้เสนอแนวความคิดของ Pacific Rim (1995) และได้วิเคราะห์เหตุการณ์การเมืองของดินแดนรอบขอบแปซิฟิก มีปริภูมิผลกว้างขวางมาก ตั้งแต่จีนแผ่นดินใหญ่ ประเทศเกาหลี ประเทศในมหาสมุทรแปซิฟิก อันได้แก่ ใต้หวัน ญี่ปุ่น และดินแดนของประเทศเลแอสเตียนออกเฉียงใต้ ลงไปจนถึงออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ในแปซิฟิกใต้ ซึ่งเป็นดินแดนที่เปลี่ยนแรงแหล่งอำนาจจาก Eurasian Rim ไปสู่ Pacific Rim

7. ศึกษาปัญหาและแสวงหาปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาและแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาของประเทศที่มั่งคั่งและประเทศที่ยากจน ความต้องการและการสนองความต้องการของประชากรในแต่ละกลุ่มสังคม ซึ่งเป็นหน้าที่ของรัฐจำต้องปฏิบัติและดำเนินการ

8. ศึกษานวัตกรรมทางเทคโนโลยี จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต และให้ความสันติสุขแก่มนุษยชาติ หรือเป็นตัวการที่ทำลายล้างระบบนิเวศ และทรัพยากรประชากร
9. ศึกษาถึงการดำเนินการและอิทธิพลขององค์การ ระหว่างชาติที่มีต่อรัฐที่เกิดขึ้นใหม่ ที่จะมีผลกระทบต่ออำนาจอธิปไตยของรัฐแต่ละรัฐหรือไม่ และอย่างไร
10. ศึกษาถึงการพัฒนาและจุดจบของจักรวรรดินิยมในอดีต และเปรียบเทียบกับความผูกพันอย่างแนบแน่น ระหว่างรัฐประชาชาติและองค์การระหว่างชาติในปัจจุบัน และในอนาคต
11. ศึกษาถึงลักษณะและอิทธิพลของอำนาจในอดีตและการพัฒนาอำนาจในปัจจุบันและในอนาคต ซึ่งครอบคลุมถึง อำนาจการเมือง อำนาจเศรษฐกิจ อำนาจสังคม และประชาชาติและอำนาจทหาร